

на свідомості громадян так й на формуванні та зміцненню відповідних цінностей у більшості європейських країн.

Як доводить практика сьогодення, не слід намагатись досягнути чисельної відповідності між конституційними правами та обов'язками людини і громадянина (це майже марна справа). Краще прагнути досягнення гармонії між ними, тобто поступово позбуватися споживацьких підходів до реалізації своїх прав, а користуватися ними, не забуваючи про існування своєї відповідальності перед суспільством і державою за вчасне та повне виконання обов'язків, визнаних твоїм сумлінням та покладених на тебе Конституцією та законами України.

Література:

1. Зінченко О.В. Декларація прав людини і громадянина 1789 р. – предтеча правової і політичної культури сьогодення. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 3 (17) 2013. С. 202-203.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-18>

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРАВА ГРОМАДЯН ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Магновський Ігор Йосифович

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри загальноправових дисциплін

факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Національної поліції України,

Одеський державний університет внутрішніх справ

м. Одеса, Україна

Виборче право є базовим критерієм розвитку суспільно-політичних відносин демократичних держав, які складаються у процесі формування виборних органів публічної влади, не є виключенням цього й Україна. Виходячи з цього, актуальність та значимість забезпечення виборчого права громадян є беззаперечною, оскільки проведення справедливих виборів є однією із основних форм народного волевиявлення, вихідним принципом організації, формування та правового регулювання державного механізму і системи місцевого самоврядування на тлі посилення євроінтеграційних процесів.

Як констатують науковці О. Діденко та М. Гультай, сучасні тенденції суспільного розвитку свідчать про те, що значна частина громадян України прагне покращити реалізацію та захист своїх прав і свобод, зокрема у сфері прямої демократії. Однак, на сьогодні певні норми виборчого права, що гарантують право обирати і бути обраним до органів влади та місцевого самоврядування, залишаються здебільшого декларативними. Існують певні проблеми із впровадженням цих гарантій на етапах утворення виборчих округів та комісій, висування і реєстрації кандидатів, уточнення списків виборців. Найчастіше труднощі виникають на етапах передвиборної агітації, організації та проведення голосування, встановлення результатів виборів, а також оскарження рішень та дій виборчих комісій і т.п. [1, с. 17].

У матеріалах Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія), резюмує І. Глиняний, зазначається, що «вибори – це більше, ніж просто технічне питання. Виборчі процеси є частиною угоди між громадянами та урядом, який їх представляє. Вибори показують, як уряд через широку номенклатуру інституцій та процесів ставиться до громадян та наскільки поважає їх» [2, с. 81; 3, с. 290].

Беззаперечним є той факт, наголошує дослідник, що «...конституційним способом формування і перевірки існуючого рівня довіри між суспільством і державою в особі її органів є вибори. Адже, згідно з ч. 2 ст. 5 Конституції України «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ»» [2, с. 29; 4]. Що є одним із базових принципів демократичної, правової держави та її конституційного ладу.

Натомість, незважаючи на різноманітність підходів до розуміння змістовної наповненості виборів, Р. Сарай описує основні риси виборів через кілька ключових ознак, серед яких такі, де вибори виступають: інститутом прямої (безпосередньої) демократії; складовою частиною забезпечення народного суверенітету та демократичного політичного, державного режиму; механізмом утворення органів публічної влади (як державної влади, так й органів місцевого самоврядування); слугують засобом легітимації влади як такої; процесом формування колективної, спільної волі, прагнення, бажання громадян [5, с. 320]. І ця воля, зауважимо, відображає власний розсуд та добровільну згоду, які супроводжують даний шлях людської спільноти до відповідної мети.

Зі свого боку О. Бакумов відносить «до суб'єктивних виборчих прав громадян України право обирати, право бути обраним та право впливати на діяльність народних представників і контролювати їх з метою забезпечення ефективної роботи депутатів та в цілому органів народного представництва. Ці права є комплексними і включають інші правові можливості, передбачені законодавством та підсумовує, що виборчі права – належні громадянам конституційні та похідні від них міри

можливої поведінки обирати та бути обраним до представницьких органів влади, що здійснюються через вільне волевиявлення» [6, с. 18].

У той же час, підкреслює В. Нестерович, пасивне виборче право може бути реалізовано громадянином України як самостійно, так і в колективний спосіб. При цьому запевняючи, що самостійно пасивне виборче право може бути реалізовано громадянином шляхом самовисування ним власної кандидатури для участі у виборах на певну виборну посаду. Відтак, указує вчений, «громадяни України, котрі володіють пасивним виборчим правом, мають право: 1) висувати свою кандидатуру для участі у виборах від політичної партії або шляхом самовисування; 2) реєструватися як кандидат на виборну посаду; 3) брати участь у формуванні окружних, територіальних та дільничних виборчих комісій, у тому числі через політичні партії; 4) мати офіційних спостерігачів за ходом проведення виборів; 5) мати довірених осіб під час проведення виборчої кампанії; 6) формувати власний виборчий фонд та використовувати його кошти для проведення виборчої кампанії; 7) бути присутніми на засіданнях окружної чи дільничної виборчої комісії без їх дозволу чи запрошення; 8) проводити передвиборну агітацію на свою підтримку у строки, що встановлені виборчим законодавством; 9) звільнятися на період передвиборної агітації від виконання виробничих або службових обов'язків за місцем роботи з наданням неоплачуваної відпустки (окрім кандидата, який є Президентом України або народним депутатом України); 10) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються виборів» [7, с. 166–167].

Отже, реалізація виборчого права як базової складової безпосередньої демократії, що є однією із найбільш поширених форм прямого народовладдя та одним із легітимних способів практичного втілення власного вираження народу, як носія суверенітету, дає можливість проявити себе у якості єдиного можливого джерела формування публічної влади в розбудові громадянського суспільства задля регулювання політико-правових відносин, котрі об'єктивно існують у державі. Таким чином, подальший розвиток української державності, зважаючи на сьогодення, випробування її міцності та стійкості, потребує значних зусиль щодо вдосконалення усієї системи виборчого права, що є одним із пріоритетних напрямків та ключових завдань сучасної науки конституційного права у контексті європейського розвитку.

Література:

1. Діденко О.М. Конституційно-правові гарантії права обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого

самоврядування в Україні : дис. ... докт. філософії : 081 – Право / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 222 с.

2. Глиняний І. В. Виборчі цензи: конституційно-правове дослідження: дис. ... докт. філософії : 081 – Право / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2023. 211 с.

3. Доповідь про часові рамки та перелік політичних критеріїв оцінки виборів. *Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права* : матеріали Венеціанської комісії. Вид. 3-є, випр. і доповн. / за ред. Ю. Ключковського. В 2-част. Ч. 1., Київ : Логос, 2016. С. 284–290.

4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96–ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>

5. Сарай Р.Д. Правова природа реформування сучасної виборчої системи України: переваги та недоліки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. Вип. 64. С. 319–322.

6. Бакумов О. С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації : монографія. Харків : Право, 2015. 248 с.

7. Нестерович В.Ф. Зміст та структура суб'єктивного виборчого права в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спецвипуск № 3. С. 163–169.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-19>

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС

Малога Леся Юріївна

*докторка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри цивільно-правових дисциплін,
Національна академія Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

В умовах російської агресії проти України питання захисту прав осіб з інвалідністю набуває критичної важливості. Зростаюча кількість ветеранів з інвалідністю внаслідок бойових дій потребує ефективної державної політики, яка спирається на історичний досвід і сучасні європейські стандарти.

Історичний аналіз становища осіб з інвалідністю внаслідок війни в радянський період розкриває системні порушення прав людини. За даними розсекречених документів, лише з фронтів Другої світової війни